

Przewodnik po podstawie programowej dla klas 6-8 szkoły podstawowej

Edycja 2026/2027
archiwa społeczne

fundacja pole dialogu
Warszawa

Szkoła w Sąsiedztwie (SWS)

a podstawa programowa

Proponując metodę SWS, wierzymy, że może ona stanowić uzupełnienie szkolnych lekcji i realizować wymogi podstawy programowej. Staramy się tak planować projekt, żeby nie był dodatkowym obowiązkiem, lecz wsparciem w realizacji programu szkolnego. Poniżej przedstawiamy pokrótce, w jaki sposób metoda SWS jest komplementarna względem podstawy programowej dla szkoły podstawowej dla klas VI-VIII.

Celami Szkoły w Sąsiedztwie są:

1. Lekcja obywatelstwa w praktyce, czyli wspieranie młodych w stawaniu się aktywnymi, odpowiedzialnymi i kompetentnymi członkami społeczności miasta oraz kształtowanie w nich poczucia sprawczości poprzez działanie na rzecz społeczności szkoły i jej sąsiedztwa;
2. Rozwój kompetencji przyszłości, przydatnych na dalszych etapach edukacji i w karierze zawodowej (tj. Praca w grupie, wyszukiwanie i prezentowanie informacji, planowanie harmonogramu);
3. Rozwijanie koncepcji szkół jako przestrzeni dla społeczności lokalnej, wzmacniających rolę społeczności i będących miejscem uczenia się i rozwoju dla wszystkich mieszkańców;
4. Poznanie okolicy i osadzenie się w jej historii, budowanie i wzmacnianie lokalnej tożsamości.

Projekt SWS oparty jest zawsze na dwóch narzędziach, przy czym diagnoza lokalna jest stała – co edycję dobierane jest dodatkowe narzędzie.
W tej edycji będzie to archiwum społeczne. Na kolejnej stronie znajduje się krótkie wprowadzenie do tych dwóch narzędzi.

Diagnoza lokalna

Jak wygląda Twoja droga do szkoły?

Diagnoza lokalna jest badaniem, które ma doprowadzić do zdobycia bardzo konkretnych informacji na temat środowiska lokalnego – o mieszkańcach i mieszkankach, relacjach, przestrzeni i potrzebach.

Celem diagnozy lokalnej jest:

- identyfikacja wyzwań społeczności;
- poznanie potrzeb;
- sformułowanie indywidualnych rekomendacji.

Diagnoza pomaga szkole lepiej planować działania – umożliwia analizę celów i metod pracy z młodzieżą, poznanie potrzeb uczniów, nauczycieli, rodziców i środowiska lokalnego. Dodatkowo wzmacnia wiarygodność i wizerunek szkoły w społeczności lokalnej.

W prowadzeniu diagnozy lokalnej przydatne jest stosowanie kilku metod. Więcej o tym jak przeprowadzić diagnozę w szkole można przeczytać w:

SWS_PUBLIKACJA.pdf

Archwium społeczne

Archiwum społeczne to oddolna inicjatywa obywatelska, której celem jest ochrona lokalnego dziedzictwa, pamięci i historii codzienności.

W ramach tworzenia archiwum społecznego, opracowuje, digitalizuje i udostępnia się materiały, które dokumentują życie mieszkańców oraz wydarzenia ważne dla danego miejsca. Dzięki temu stanowią cenne uzupełnienie archiwów publicznych. Zachowują losy zwykłych ludzi, rodzin, sąsiedztw i lokalnych społeczności.

Co znajdziemy w archiwum społecznym?

- Fotografie rodzinne i lokalne,
- dokumenty życia codziennego np. świadectwa, dyplomy,
- listy, pamiętniki i kroniki,
- lokalną prasę i ulotki,
- nagrania audio i wideo, w tym relacje świadków i świadkiń historii,
- przedmioty i inne elementy dziedzictwa materialnego charakterystyczne dla danego miejsca lub grupy.

Kto tworzy archiwa społeczne?

Archiwa powstają dzięki zaangażowaniu mieszkańców, organizacji pozarządowych, bibliotek, domów kultury, grup nieformalnych oraz wszystkich osób zainteresowanych historią lokalną.

Dlaczego warto?

Wspólne tworzenie archiwum wzmacnia więzi społeczne, buduje tożsamość lokalną i uczy odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe. Dla kadry pedagogicznej to także okazja, by pokazać uczniom i uczennicom, że historia dzieje się również w ich najbliższym otoczeniu, a ich rodzinne i sąsiedzkie opowieści mają realną wartość.

Przykłady i pomysły

Oto kilka pomysłów na wykorzystanie archiwum społecznego w pracy z osobami uczniowskimi.

1. Wywiad z świadkiem, świadkinią historii. Nagranie rozmowy z babcią, dziadkiem, sąsiadem lub starszym mieszkańcem o dawnym życiu w okolicy. Bazą są wspólnie przygotowane pytania. Po nagraniu opisuje się materiał i przekazuje do archiwum. To dobre ćwiczenie z języka polskiego, historii i umiejętności słuchania.
2. Rodzinne pamiątki. Osoby w klasie przynoszą jedną fotografię, list lub przedmiot z domu i opowiadają jego historię. Potem uczą się, jak taki obiekt opisać: kto go stworzył, kiedy, gdzie, co przedstawia, skąd wiemy to, co wiemy. Można z tego zrobić małą wystawę klasową.
3. Nasz ulica kiedyś i dziś. Klasa zestawia stare zdjęcia ulic, budynków i placów z ich obecnym wyglądem, robiąc zdjęcia z tego samego miejsca i ujęcia. Efektem może być wystawa, mapa online albo prezentacja o zmianach w okolicy.
4. Mapa pamięci okolicy. Klasa nanosi na mapę miejsca ważne dla lokalnej społeczności: nieistniejący już sklep, boisko, kino, zakład pracy. Do każdego punktu dołącza zdjęcie, cytat z rozmowy albo krótki opis. Pomysł łączy historię, geografię i technikę.
5. Przegląd lokalnej prasy. Klasa przegląda stare numery lokalnej gazety, ulotki i plakaty, szukając informacji o dawnych wydarzeniach, cenach, modzie czy języku. To okazja do rozmowy o tym, jak zmieniają się media i jak czytać źródła krytycznie.
6. Dzień digitalizacji. Zorganizujcie w szkole lub bibliotece spotkanie, na które społeczność lokalna przynosi swoje pamiątki do zeskanowania lub sfotografowania. Uczniowie i uczennice pomagają w skanowaniu, opisywaniu i zbieraniu zgód na udostępnienie materiałów.
7. Mała kronika klasy. Klasa prowadzi własne archiwum: dokumentuje wydarzenia szkolne, wycieczki, projekty i wspomnienia. Po roku powstaje zbiór, który można przekazać kolejnym rocznikom.

SWS w podstawie programowej

Jakie elementy podstawy programowej w tej edycji SWS wkładamy do walizki dzisiejszym uczennicom i uczniom, które przydadzą im się w podróży w przyszłość? Poniższe fragmenty pochodzą z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, obowiązującej od 2024 roku.

Plastyka

- **Projektuje graficzne formy użytkowe (zaproszenie, okładka, plakat)**; kształtuje przestrzenne formy dekoracyjne i scenograficzne – indywidualnie i w zespole; umiejętności te wykorzystuje w przygotowywaniu imprez i uroczystości szkolnych, np. powiązanych z kalendarzem różnego typu świąt (Cele kształcenia – wymagania ogólne, pkt II, ppkt 4).
- **Stosuje różnorodne techniki plastyczne** (proste techniki graficzne, rzeźbiarskie, malarskie, elementy obrazowania cyfrowego fotograficznego i z wykorzystaniem wybranych graficznych programów komputerowych), (Cele kształcenia – wymagania ogólne, pkt II, ppkt 6).
- **Zna dziedzictwo kulturowe najbliższego otoczenia, wymienia zabytki i dzieła architektury** (Cele kształcenia – wymagania ogólne, pkt IiI, ppkt 1).
- **Zapoznaje się z twórczością artystów w obrębie „małej ojczyzny”** (Cele kształcenia – wymagania ogólne, pkt IiI, ppkt 2).
- **Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I)
- **Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II).

Wiedza o społeczeństwie

- **Znajduje informacje na temat życia społecznego, w tym publicznego** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Wykorzystanie i tworzenie informacji, ppkt 1).
- **Wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat wydarzeń z życia społecznego, w tym publicznego** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Wykorzystanie i tworzenie informacji, ppkt 2).
- **Rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów, ppkt 1).
- **Powiększa treść własnej tożsamości lokalnej, regionalnej, etnicznej i obywatelskiej**(Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów, ppkt 5).
- **Rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów, ppkt 8).
- **Komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt IV Komunikowanie i współdziałanie, ppkt 1).
- **Współpracuje z innymi – dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt IV Komunikowanie i współdziałanie, ppkt 3).

Edukacja obywatelska

Choć bezpośrednio nie dotyczy szkół podstawowych, warto zwrócić uwagę na podstawę programową **edukacji obywatelskiej** – przedmiotu, który od 1 września 2025 roku jest realizowany w szkołach ponadpodstawowych. Jego główne cele to: 1. rozumienie sfery publicznej, 2. rozumienie oraz poszanowanie wartości i zasad demokracji, 3. zainteresowanie sferą publiczną i posiadanie własnych opinii, 4. poszanowanie opinii innych, 5. zaangażowanie obywatelskie, wpływanie na władze publiczne i interakcje państwo–obywatel/obywatelka. Szkoła w Sąsiedztwie może stanowić przygotowanie osób uczniowskich do tego przedmiotu.

Przyroda

- **Dostrzeganie zależności występujących między poszczególnymi składnikami środowiska przyrodniczego, jak również między składnikami środowiska a działalnością człowieka** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 7).
- **Dostrzeganie wielostronnej wartości przyrody w integralnym rozwoju człowieka.** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw wychowanie, ppkt 2).
- **Doskonalenie umiejętności dbałości o własne ciało i najbliższe otoczenie** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw – wychowanie, ppkt 4).
- **Rozwijanie wrażliwości na wszelkie przejawy życia** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw – wychowanie, ppkt 5).
- **Doskonalenie umiejętności w zakresie komunikowania się, współpracy i działania oraz pełnienia roli lidera w zespole** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw – wychowanie, ppkt 6).
- **Przyjmowanie postaw współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego przez: właściwe zachowania w środowisku przyrodniczym; współodpowiedzialność za stan najbliższej okolicy; działania na rzecz środowiska lokalnego; wrażliwość na piękno natury, a także ład i estetykę zagospodarowania najbliższej okolicy** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw wychowanie, ppkt 7).
- **Poznanie różnych sposobów prowadzenia obserwacji i orientacji w terenie.** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I Wiedza, ppkt 2).
- **Poznanie cech i zmian krajobrazu w najbliższej okolicy szkoły.** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I Wiedza, ppkt 6).
- **Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, w tym korzystanie z różnych pomocy: planu, mapy, lupy, kompasu, taśmy mierniczej, lornetki itp.** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 1).
- **Wykonywanie obserwacji i doświadczeń zgodnie z instrukcją (słowną, tekstową i graficzną), właściwe ich dokumentowanie i prezentowanie wyników** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 2).

Język polski

- **Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym i wspieranie potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I, ppkt 7).
- **Rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości** (Treści nauczania - wymagania szczegółowe, pkt IV, ppkt 1).
- **Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania** (Treści nauczania wymagania szczegółowe, pkt IV, ppkt 2).
- **Kształcenie umiejętności wygłaszania, recytacji i interpretacji głosowej tekstów mówionych, doskonalenie dykcji i operowania głosem** (Cele kształcenia – wymagania ogólne, pkt III, ppkt 3).
- **Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisania) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się** (Treści nauczania- wymagania szczegółowe, pkt III, ppkt 6).
- **Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu** (Cele kształcenia wymagania ogólne - kształcenie językowe, pkt III, ppkt 5).

Historia

- **Odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I Chronologia historyczna, ppkt 1).
- **Krytyczne analizowanie informacji z różnych źródeł (w tym kartograficznych) i wyciąganie z nich wniosków** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Analiza i interpretacja historyczna, ppkt 1).

Geografia

- **Przedstawianie w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy fotograficznej) atrakcyjności „małej ojczyzny" jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach** (Treści nauczania – wymagania szczegółowe, pkt XIII, ppkt 3).
- **Projektowanie na podstawie własnych obserwacji terenowych, działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności** (Treści nauczania – wymagania szczegółowe, pkt XIII, ppkt 4).
- **Poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu oraz najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny", a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt I Wiedza geograficzna, ppkt 3).
- **Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 3).
- **Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 7).
- **Podejmowanie konstruktywnej współpracy i rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt II Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, ppkt 9).
- **Rozwijanie w uczennicach i uczniach poczucia tożsamości oraz wykazywanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw, ppkt 5).
- **Rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia i miejsca rozumianego jako „oswojona" najbliższa przestrzeń, której nadaje się pozytywne znaczenia** (Cele kształcenia, wymagania ogólne, pkt III Kształtowanie postaw, ppkt 7).

Publikacje z poprzednich edycji

Szkoła w Sąsiedztwie. Edycja 2023/2024: **Podcasty**

W środku:

- teksty: o potencjale diagnozy lokalnej i podcastu jako narzędzia pracy dydaktycznej,
- efekty i refleksje z działań projektowych,
- scenariusze o lokalności i diagnozie lokalnej - gotowe do realizacji z klasą,
- przewodnik: jak nagrywać podcasty podczas pracy z uczniami i uczennicami.

Szkoła w Sąsiedztwie. Edycja 2024/2025: **Murale.**

W środku:

- teksty: o kształtowaniu przestrzeni oraz o street-arcie
- relacja z działań projektowych,
- odniesienia do podstawy programowej, które realizuje praca z narzędziem muralu,
- praktyczne wskazówki: jak zrobić mural i jak zdobyć pozwolenie na jego wykonanie w wybranej lokalizacji.

Szkoła w Sąsiedztwie. Edycja 2025/2026: **Mapy i spacery.**

W środku:

- teksty: o potencjale turystyki krajoznawczej w pracy ze szkołą i argumenty za spacerowaniem z dziećmi i młodzieżą,
- relacja z działań projektowych,
- aktywności na lekcje z wykorzystaniem map,
- gdzie szukać źródeł wiedzy o naszej okolicy,
- jak przygotować mapę i spacer po okolicy z klasą.

Założeniem Szkoły w Sąsiedztwie jest nauka demokracji od najmłodszych lat. Tę wiedzę przekuwamy w praktykę dając młodym osobom przestrzeń do zabierania głosu, podejmowania decyzji, wpływania na instytucje oraz ich sąsiedztwo. Zaangażowanie obywatelskie widzimy jako wielowymiarowy, długofalowy proces, oferujący różnorodne narzędzia partycypacji. Jak widzicie metoda SWS może być atrakcyjnym sposobem realizacji podstawy programowej, mamy nadzieję, że zostanie ciepło przyjęta w Waszej społeczności szkolnej.

W razie potrzeby dodatkowych informacji zapraszamy do kontaktu z koordynatorką projektu – a.wasaznik@poledialogu.org.pl

Szkoła w sąsiedztwie
ARCHIWA SPOŁECZNE

fundacja pole dialogu

Warszawa